Єропудова О.В., Логійко А.С., Ратушна Т.А.

ТЕРОРИЗМ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Програма

В останні п'ятнадцять років Україна знаходиться на перехідній стадії, відбувається системна і структурна трансформація, зміна простору соціальної нормативності. Ці зміни відбиваються на всіх прошарках населення. Таким чином, цей період об`єктивно пов`язаний з чисельними загрозами соціально-політичній стабільності. За таких умов саме суспільство вимагає проявів тероризму, коли держава неадекватно реагує на суспільні зміни, втрачає повноваження соціального арбітру і не виконує правничої функції. Тому тероризм можна визначити і як засіб використання недержавного насилля або загрозу насилля для того, щоб спричинити тотальну паніку в суспільстві, послабити або й повалити урядові структури і викликати політичні зміни, спровокувати у населення стурбованість своєю беззахисністю перед насиллям, а, отже, й призвести до зміни державної влади та задовольнити свої політичні, соціальні, релігійні або етнічні вимоги.

Тероризм з`являється там, де утворюються геополітичні порожнини, розломи, "гарячі точки", де суттєво ослаблено владу, неспроможну професійно реалізовувати інтереси громадян; яку ці громадяни не зацікавлені підтримувати, де не працюють міжнародні механізми політичного і правового регулювання розвитку суспільства.

Таким чином від сплесків тероризму не застраховані ні високорозвинені, ні малорозвинені в економічному і соціальному плані країни з будь-якими політичними режимами та державним ладом.

Останнім часом в середовищі українських політиків, управлінців та науковців точиться дискусія щодо проблем виникнення і розвитку тероризму на українському ґрунті.

Об`єкт прогнозування: тероризм як суспільне явище.

Предмет прогнозування: тенденції поширення тероризму в Україні.

Мета прогнозування: визначити тенденції виникнення і поширення тероризму на території України.

Наукові завдання, вирішення яких дозволить досягнути мети:

- визначити джерела індикаторів та індикатумів тенденцій виникнення тероризму в Україні;
- визначити методи прогнозування за темою: "Тероризм: українські реалії";

– провести передпрогнозну орієнтацію за темою: "Тероризм: українські реалії";
– побудувати каузальну модель тероризму як системного явища;
– побудувати і проаналізувати прогнозний фон за темою: "Тероризм: українські реалії";
– розробити пошуковий прогноз поширення тероризму в Україні;
– провести верифікацію прогнозу поширення тероризму в Україні;
– розробити рекомендації за темою: "Тероризм: українські реалії"ї.

Даний прогноз охоплює територію України і розрахований на п`ять років, він являється довгостроковим, тому що відображає тільки загальні тенденції.

Гіпотези:

1) ми вважаємо, що відсутність демократично-правових каналів вирішення соціально-політичних проблем є основною причиною виникнення тероризму.

2) ми вважаємо, що існування таких соціальних проблем як безробіття та бідність в Україні сприяють формуванню соціальної бази для виникнення тероризму.

3) ми вважаємо, що державна політика з вирішення соціальних проблем є амортизатором поширення тероризму.

При розробці прогнозу ми користувалися такими методами: а) гіпотетико-дедуктивним; б) кібернетичним; в) методом когнітивного картування; г) екстраполяції; д) моделювання.

Далі в ході перед прогнозної орієнтації нами була проведена операціоналізація основних понять, шляхом їх схематичного зображення та описання їх взаємозв'язків. Схема наведена в рис. 1.

Операціоналізація понять

Соціальною базою для виникнення на території України тероризму будуть виступати ветерани Афганістану, колишні офіцери, співробітники СБУ, МВС, колишнього КДБ, а також такі незахищені прошарки як: інтелігенція, безробітні, студенти.

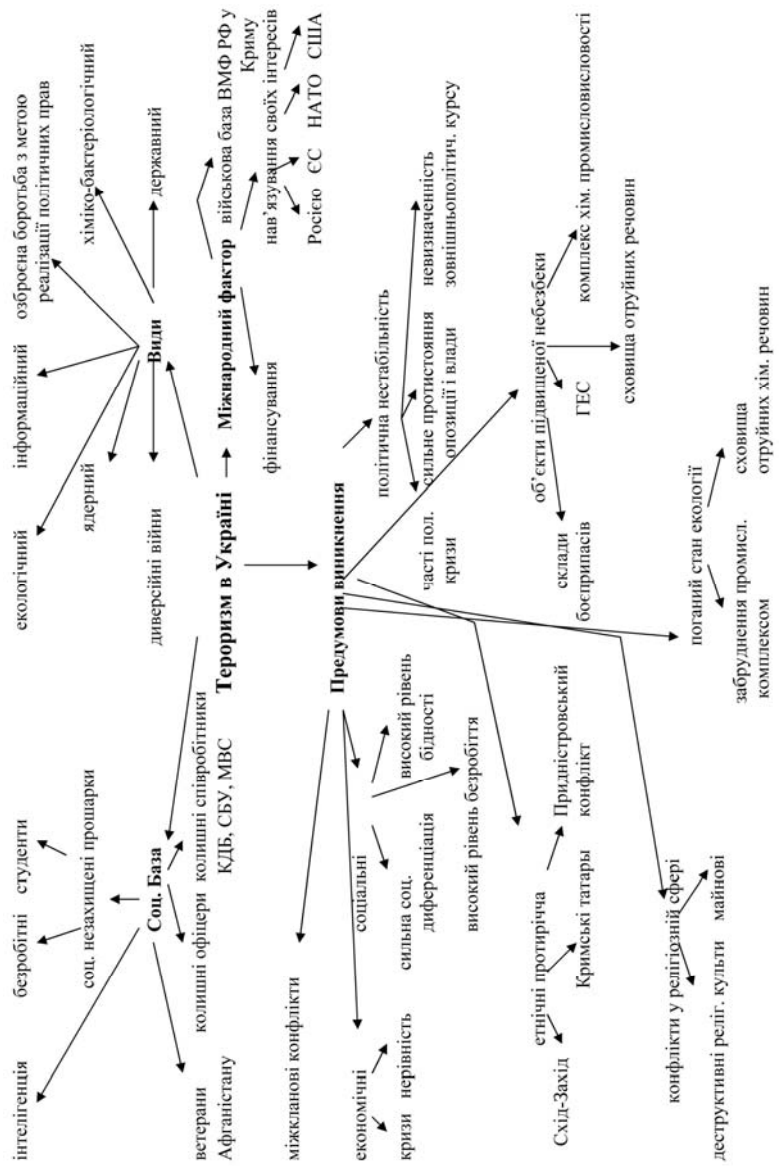
Міжнародний фактор містить у собі такі складові як:

– нав'язування своїх інтересів Україні Росією, ЄС, НАТО і США. Усе це може привести до виникнення етнічних конфліктів і конфліктів у політичній сфері;

– військова база ВМФ РФ у Криму;

– фінансування радикально налаштованих організацій різними країнами, угрупованнями, міжнародними союзами, і створення терористичних організацій на території України;

Рисунок 1

Видами потенційного тероризму в Україні є:

– інформаційний тероризм як результат незахищеності інформаційного простору країни від негативного зовнішнього і внутрішнього впливу;

– ядерний тероризм як наслідок стратегічного розташування України на шляху транзиту нелегальних поставок радіоактивних компонентів, матеріалів та ізотопів, а також наявності АЕС на території країни;

– екологічний тероризм як реакція на незадовільний стан довкілля на території України;

– хіміко-бактеріологічний тероризм як результат низького рівня санітарного й епідеміологічного контролю, недосконалої системи сертифікації товарів, що перевозяться через кордони, а також того, що Україна не має матеріально-технічної бази для ліквідації наслідків можливих епідемій;

– державний тероризм, що сприймається не як втручання іншої держави у внутрішні справи України, а як засіб вирішення внутрішньополітичних, міжкланових конфліктів усередині держави;

– збройна боротьба з метою реалізації політичних прав і свобод, до якої належить терористична діяльність повстанців проти військових, міліцейських об'єктів та органів влади [23, 163];

Передумовами виникнення тероризму в Україні є:

– міжкланові конфлікти, можуть привести до терористичних проявів міжклановой війни;

– соціальні: сильна соціальна диференціація (тобто сильне розшарування суспільства), високий рівень бідності (в Україні рівень бідності дорівнює 80%), високий рівень безробіття. Усі ці фактори будуть сприяти формуванню соціальної бази тероризму;

– політична нестабільність: сильне протистояння опозиції і влади, що приводить до дестабілізації суспільства, часті політичні кризи, невизначеність зовнішньополітичного курсу України (Росія-Захід);

– об'єкти підвищеної небезпеки, що можуть стати засобами для терористичних актів: склади боєприпасів, ГЕС, комплекс хімічної промисловості, сховища отруйних речовин;

– етнічні протиріччя: протиріччя між східною і західною Україною, конфлікти між українцями і татарами в Криму. При умілому використанні цих протиріч можна створити "гарний грунт" для розпалення етнічних конфліктів з використанням терористичних методів;

– конфлікти в релігійній сфері: деструктивні релігійні культи, що можуть використовувати у своїх інтересах терористичні методи [23, 170].

Далі ми проаналізували прогнозний фон.

Прогнозний фон

Політична сфера.

На сьогоднішній день політична ситуація в країні нестабільна з ряду причин:

– початок передвиборчої кампанії парламентських виборів 2006 року. Що загострює протистояння опозиційних сил і офіційної влади, та може викликати сплеск активності різних радикально налаштованих організацій, які можуть використовувати у своїй діяльності різні терористичні методи (захоплення адміністративних будинків, вибухи в громадських місцях);

– також залишається невирішеним питання про зовнішньополітичний курс України. Це питання може використовуватися як каталізатор загострення протиріч між прихильниками проросійського курсу України і прихильниками вступу України у ЄС і НАТО. Прихильники кожного з цих напрямків можуть удатися до радикальних методів боротьби за свої інтереси;

– слабкість офіційної влади: нездатність вчасно вирішувати виникаючі проблеми політичного та економічного характеру, падіння довіри до влади. Інститути, що забезпечують функціонування і розвиток державної системи, можуть ефективно діяти за умови, якщо сума суспільної довіри перевищує необхідний мінімум. Якщо довіра падає нижче критичного рівня, при якому починає домінувати недовіра, механізми суспільного управління і регулювання "пробуксовують", їх здатність ухвалювати дієві управлінські рішення мінімізується. Ця ситуація може сприяти тому, що радикально налаштовані опозиційні групи можуть поставити під сумнів легітимність існуючої влади і політичної системи в цілому, і почати відстоювати свої інтереси терористичними методами.

Економічна сфера.

На даний час характеризується такими реаліями: висока інфляція, спад виробництва, високий відсоток тіньових капіталів, нездатність державних структур відслідковувати фінансові потоки в країні, недосконаліть фінансової та банківської системи. Ці тенденції зумовлюють високий рівень бідності (80%), і безробіття в Україні. Також існує порушення рівності перед законом та судовою владою. Коефіцієнт ураженості злочинністю еліти не нижчий ніж у найбільш неблагополучних верствах населення.

Усі ці процеси надалі приведуть до збільшення кількості незахищених шарів населення, що можуть стати соціальною базою для виникнення терористичних організацій. А недосконаліть фінансової та банківської системи буде ускладнювати контроль за діяльністю цих організацій.

Релігійна сфера.

Протистояння різних конфесій, існування деструктивних культів, що приводить до небезпеки виникнення релігійного тероризму, основою якого стане екстремізм;

Етнічна сфера.

Конфліктний потенціал пострадянської етнічної ідентифікації полягає в багатокультурації українського суспільства, різним у ступіні національної свідомості, мовній біполярності поляризації етнічних інтересів.

Етнічна сфера характеризується наступними конфліктами:

1. Проблема протистояння східних і західних областей (тенденції сепаратизму в східних областях). Різниця в ідентифікації представників обумовлена силою і тривалістю впливу різних державних центрів на населення різних українських територій. Посилення ідентифікації з Росією чи СРСР громадян України у східних регіонах та, натомість, збільшення показників української національної ідентичності на заході зумовлене, насамперед, тим, що західні регіони України об'єдналися з рештою регіонів у радянський період. Політико-ідеологічні впливи Росії та СРСР на населення західних регіонів були менш тривалими.

Для областей східних, південних і, в дещо меншій мірі, центрально-східних регіонів властиві:

- незначна частка громадян із українською етнічною та національною ідентифікацією;
- значна частка тих, хто ідентифікує себе з Росією чи СРСР;
- підвищена регіональна ідентифікація.

Натомість для груп західних, центральних регіонів характерні:

- виразніша і стабільніша українська етнічна ідентичність;
- застосування української мови та схвалення її статусу як державної;

2. Проблема етнічних конфліктів у Криму.

Конфліктний потенціал приховується в специфіці етно-політичної ситуації в Криму. Процес етнічної ідентифікації на півострові обумовлюють три головні етнічні компоненти, які становлять більшість його населення. Дані останнього перепису засвідчили, що кількість росіян становила – 58,3%, українців – 24,3%, повернення кримських татар довело їх кількість з 1,9% (1989 р.) до 12% (2001 р.).

Складне плетиво інтересів, що має етнічне забарвлення, пояснюється значною сегментованістю етнічного соціуму в Криму. Росіяни болісно реагують на актуалізацію ідентичності українського етносу. Ось чому російський рух в Криму активно демонструє курс на формування громадської свідомості у напрямку створення нової історичної спільноти –

кримського народу. При цьому наполегливо оберігається провідна місія росіян.

Провокувати напругу в міжетнічних стосунках в Криму можуть дії представників інших етнічних спільнот. Татари, румуни, кримчаки бажають іменуватися автохтонним населенням Криму, а тому говорять про "національний дискомфорт".

З огляду на зазначене, на деструктивний чинник може перетворитися активний процес етнічної ідентифікації кримськотатарського народу в АР Крим. Це цілісний народ, який живе на своїй території, де він сформувався як етнос.

Нині головними причинами акцій протесту татар стали вимоги вирішення земельного питання. Тим часом радикальні лідери кримськотатарського руху використовують труднощі економічної інтеграції татар в суспільство як дієвий засіб політичної активізації сепаратистських настроїв, порушення питань про національно-територіальну незалежність.

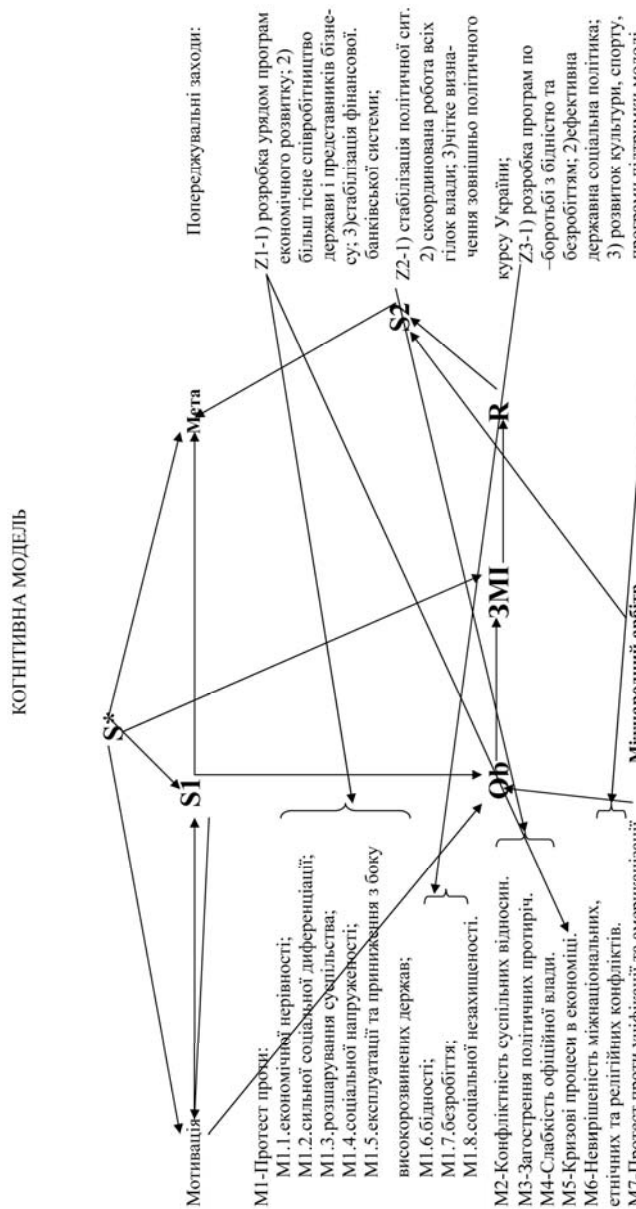
Спроби штучної політизації етнічного чинника, абсолютизація процесу самоідентифікації, "безвідповідальної" націоналізації суспільства можуть спровокувати найдеструктивніші міжнаціональні конфлікти. А це, в свою чергу, може сприяти поширенню тероризму на етнічних засадах [14, 55].

Далі, в ході розробки прогнозу, нами була побудована вихідна когнітивна модель тероризму. Нижче поданий її опис, а сама модель наведена на рис. 2.

Вихідна когнітивна модель

Наявність та поширення факторів Mn сприяє формуванню соціальної бази тероризму і активізує фактори S*(замовник, організатор), та S1(виконавець теракту), кожен з яких переслідує певну мету. Ми відокремлюємо S* та S1 тому, що у S1 може і не бути цілі, або ж його ціль може не мати нічого спільного з цілями S*. Фактор S2 перешкоджає досягненню мети S1. Протистояння факторів S1 і S2(представляє легальну владу/інститут) є обов'язковою умовою тероризму. Переговорна взаємодія між S1 та S2 ускладнена або й неможлива. У деякому сенсі дії терористів можна кваліфікувати як певний "торг", але він має вельми слабке відношення до переговорів. Щоб досягнути мети S1 впливає на Ob (об'єкт теракту). В залежності від типу Ob (адміністративні та урядові будівлі, лікарні, місця великого скупчення людей, авіа-, морсікий та наземний транспорт і т.д.) формується реакція ЗМІ, найбільша увага приділяється масштабним терактам з великою кількістю жертв (заручників,

Рисунок 2

S* - замовник (організатор) теракту; **S1** – виконавці теракту; **Ob** – об`єкт теракту; **R** – громадська думка; **S2** – уряд та владні структури, **M** – мотивація, **Z** – попереджувальні заходи.

поранених, померлих). На ЗМІ може впливати S* для створення ажіотажу та панічних настроїв у суспільстві, що допомагає S* досягнути мети, провокуючи S2 на певні дії. Головним суб'єктом впливу на S2 є R(громадська думка), яку й формують ЗМІ. Такий механізм впливу особливо ефективний в країнах з електоральною демократією, де політики просто не можуть не враховувати громадську думку. S2 також взаємодіє з міжнародним арбітром – для запобігання виникненню і розвитку тероризму. S2 створює фактори Zn, які впливають на фактори мотивації таким чином:

Фактор Z1 – амортизує фактори M1.1–M1.5, та M5.

Фактор Z2 – амортизує фактори M2, M3 та M4.

Фактор Z3 – амортизує фактори M1.6, M1.7 та M1.8.

Фактор Z4 – амортизує фактори M6 та M7.

Таким чином створюється обвідний контур для запобігання тероризму.

На основі аналізу вище наведених даних, ми побудували верхню та нижню екстреми і тренд виникнення і розвитку тероризму в Україні.

ВЕРХНЯ ЕКСТРЕМА: ми вважаємо, що якщо фактори M1, M2…..Mn будуть посилюватися, при цьому не буде проводитися їх блокування, за допомогою факторів Z1, Z2, Z3, Z4, а міжнародний арбітр не втручається, залишаючись нейтральним, то це може привести до активізації діяльності терористичних організацій на території України.

НИЖНЯ ЕКСТРЕМА: ми вважаємо, що якщо активізувати фактори блокування Z1, Z2, Z3, Z4 та невілювати таким чином фактори M1…..Mn, то можна виключити можливість виникнення тероризму на території України.

ТРЕНД: ми вважаємо, що наразі практично неможливо невілювати усі фактори M з допомогою факторів Z, таким чином можна припустити, що в найближчий час буде відбуватися накопичення соціальної бази тероризму та формування його ідеологічної складової. Як наслідок – не передбачається масштабних терактів, але можливі одиничні теракти при загостренні ситуації нестабільності в країні.

Далі нами були спрогнозовані основні тенденції виникнення та розвитку тероризму на території України.

Тенденції

1. Політична нестабільність. На нашу думку передумовою розвитку тероризму в Україні може стати криза "нестійкої" ідеології і державно-правової системи країни, якщо з`являться різні опозиційні групи – політичні, соціальні, національні, релігійні, що поставлять під сумнів легітимність чинної влади і всієї системи управління. Якщо ці групи дійдуть

висновку, що не зможуть добитися своєї мети законним шляхом, то можуть вдатися у своїй політиці до тероризму, як засобу тиску на інститути влади і громадську думку.

2. Існування конфліктів в релігійному середовищі. На території України релігійний тероризм можливий в трьох формах: як вирішення спірних питань в сфері власності, як іноземна релігійна експансія та радикалізація традиційних конфесій, як загроза з боку деструктивних релігійних культів, що діють на території нашої держави.

3. Незадовільний стан екології. Протест проти неуважного ставлення держави до проблем екології.

4. Міжкланові конфлікти. В умовах регіонального поділу України окремі фінансово-промислові групи та політичні сили можуть за допомогою проявів тероризму і сепаратизму прагнуть вирішувати питання політико-економічного характеру, дестабілізуючи ситуацію в регіоні, підконтрольному політичному опонентові.

5. Низький рівень медичного обслуговування. Він зумовлює можливість проведення на території України терористичних актів з використанням хіміко-бактеріологічної зброї. За оцінками спеціалістів, Україна сьогодні неспроможна ефективно боротися з виникненням більше ніж чотирьох вогнищ епідемій у містах з населенням понад один мільйон чоловік.

6. Наявність військової бази ВМС РФ на території України. Це створює значне підґрунтя для проведення терактів проти російського військового контингенту як з боку іноземних терористичних центрів, так і з боку внутрішніх радикально настроєних організацій.

7. Висока концентрація об'єктів підвищеної небезпеки. Ці об'єкти потребують капітального ремонту, тим самим автоматично звертають на себе увагу терористичних груп як об'єкти посягання. За оцінками експертів такими об'єктами можуть бути дніпровський каскад ГЕС, АЕС, комплекси хімічної промисловості, склади боєзапасів Міністерства оборони, сховища отруйних речовин і т.д.

8. Етнічні протиріччя в окремих регіонах України. Вони можуть спровокувати акти тероризму, спрямовані на дискримінацію окремих етнічних груп, обстоювання прав етнічних меншин з боку їх радикальних представників та латентне втручання у ці конфлікти третіх країн.

9. Незахищеність інформаційного простору України. Це може зумовити акти інформаційного тероризму в інтересах як внутрішньополітичних сил, так і інших країн, також зарубіжних антиукраїнських центрів. Найслабкішими елементами в інфраструктурі України є телекомунікаційні вузли, центри супутникового зв'язку і канали міжнародного інформаційного обміну.

Для попередження виникнення та розвитку тероризму на території України, на основі матеріалів нашого прогнозу ми розробили нижче наведені рекомендації.

Рекомендації

На основі вихідної когнітивної моделі (див. рис. 2), ми пропонуємо наступне:

Такі фактори мотивації як: M1.1-M1.5 – протест проти: економічної нерівності, сильної соціальної диференціації, розшарування суспільства, соціальної напруженості, експлуатації та приниження з боку високорозвинених держав та M5 – кризові процеси в економіці, невілювати за допомогою таких попереджувальних заходів: 1) розробка урядом програм економічного розвитку; 2) більш тісне співробітництво держави і представників бізнесу; 3) стабілізація фінансової банківської системи (фактор Z1).

Такі фактори мотивації як: M2 – конфліктність суспільних відносин; M3 – загострення протиріч; M4 – слабкість офіційної влади, можна невілювати за допомогою фактору Z2 – 1) стабілізація політичної ситуації, 2) скоординована робота всіх гілок влади; 3) чітке визначення зовнішнього політичного курсу України.

Також для попередження виникнення і розвитку тероризму на території України необхідно послабити такі фактори мотивації: M1.6. – протест проти бідності; M1.7. – протест проти безробіття; M1.8. – протест проти соціальної незахищеності, за допомогою наступних заходів: 1) розробка урядом програм по боротьбі з бідністю та безробіттям; 2) ефективна, збалансована державна соціальна політика; 3) розвиток культури, спорту та збільшення програм підтримки молоді (фактор Z3).

А такі заходи як: 1) вирішення етнічних та міжнаціональних конфліктів тільки шляхом переговорів; 2) вирішення релігійних майнових конфліктів мирним шляхом; 3) виховання національної самосвідомості у дітей та молоді (факторZ4) допоможуть попередити виникнення таких факторів мотивації як: M6 – невирішеність етнічних, міжнаціональних та релігійних конфліктів; M7 – протест проти уніфікації та американізації.

Також проаналізувавши тенденції та прогнозний фон ми прийшли до висновку про необхідність:

1. Координації антитерористичних програм з ООН та іншими міжнародними організаціями, бо тероризм є міжнародною загрозою.

2. Інформаційної блокади повідомлень в ЗМІ, що відображають інтереси терористичних організацій та угруповань, як в Україні, так і за кордоном.

3. Відстежувати фінансові потоки, задля запобігання фінансування терористичних організацій.

4. Декларації морального засудження державою, держав, організацій та осіб, що займаються терористичною діяльністю.

5. Відмови від подвійних стандартів, щодо коментування і оцінки терористичних актів.

6. Запобігання процесу перетворення того чи іншого національно-визвольного руху у терористичну організацію.

7. Суворого обмеження на продаж будь-якої зброї і технологій її виготовлення, а також встановлення жорсткого контролю за провідними фахівцями в цій галузі.

8. Виховання дітей на принципах толерантності та терпимості.

9. Удосконалення законодавства і судової системи задля ефективного запобігання розвиткові тероризму на території України.

10. Забезпечення етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності татар.

Література

1. Аксенов О. В чьих интересах совершается теракт? // Российская юстиция. – 2001. – №1. – С. 59-60.
2. Арутюнов В.М. Міжнародний тероризм у вимірах глобалістики. // Гуманітарний вісник Запорізької державної академії. – 2004. – №18. – С. 51-58.
3. Бардін О. Предісторія і генезис тероризму // Людина і політика. – 2004. – №2. – С. 130-144.
4. Будницкий О.В. Терор глазами историка // Вопросы философии. – 2004. – №5. – С. 3-19.
5. Варзар І.М. Теоретико-історичні роздуми про внутрішньо-соціальні зумовленості і джерела політичного терору // Гуманітарний вісник Запорізької державної академії. – 2004. – №18. – С. 68-76.
6. Война В. Терроризм – не держава, не нація, у нього немає чітко окреслених кордонів // Політика і культура. – 2001. – №38-39. – С. 20-24.
7. Гусев М. Сколько стоит теракт? // Азия и Африка сегодня. – 2003. – №12. – С. 17-19.
8. Дмитренко С.П. Етносоціальний потенціал політичного тероризму // Гуманітарний вісник Запорізької державної академії. – 2004. – №18. – С. 86-92.

9. Дринь О.Я. Корелятивний аналіз феноменів етносоціальної та кризово-територіальної ситуацій в етнополітичному контексті // Гуманітарний вісник Запорізької державної академії. – 2004. – №18. – С. 93-100.
10. Зайченко Л.М. Аксіологічний підхід до визначення взаємозв'язків між політичним тероризмом і політичним технократизмом // Гуманітарний вісник Запорізької державної академії. – 2004. – №18. – С. 101-108.
11. Карпов О.М. До методології оцінки та урядування кризово-терористичним феноменом. Кратологічний дискурс // Гуманітарний вісник Запорізької державної академії. – 2004. – №18. – С. 77-85.
12. Келлі Дж. Шифрування на службі в терористів // Собода висловлювань і приватність. – 2002. – №2. – С. 24-25.
13. Кива А.В., Федоров В.А. Анатомия терроризма // ОНС. – 2003. – №1. – С. 130-143.
14. Кривицька О. Конфліктний вимір етнонаціонального розвитку України // Політичний менеджмент. – 2005. – №2-3. – С. 38-45, 42-62.
15. Куклина И. Мировой терроризм и международные структуры обеспечения безопасности // МЭиМО. – 2005. – №1. – С. 25-33.
16. Леонов В.В. Терористичний інтернаціоналізм: міф чи реальність? // Гуманітарний вісник Запорізької державної академії. – 2004. – №18. – С. 38-47.
17. Лунеев В.В. Политическая, социальная и экономическая нестабильность и терроризм // ОНС. – 2004. – №3. – С. 81-89.
18. Маджарян А.А. Терроризм и национально-освободительное движение // Государство и право. – 1998. – №3. – С. 81-87.
19. Морозова О.О. Теоретичні аспекти визначення терору, як типу політичної поведінки молоді // Гуманітарний вісник Запорізької державної академії. – 2004. – №18. – С. 108-115.
20. Невгод В. Терор у ретроспективі // Наука і суспільство. – 2003. – №9/10. – С. 42-43.
21. Паннов А.А. Религиозная основа терроризма // Гуманітарний вісник Запорізької державної академії. – 2004. – №18. – С. 59-67.
22. Петров К.А. Структура концепта "терроризм" // Полис. – 2003. – №4. – С. 130-141.
23. Сельцовский П.А. Разновидности и формы терроризма в современных условиях // Соціально-гуманитарные знания. – 2003. – №4. – С. 301-302.

24. Телешун С. Сучасний тероризм – українські реалії // Політичний менеджмент. – 2005. – №1. – С. 163-171.
25. Требін М. Діалектика терористичної діяльності // Сучасність. – 2003. – №12. – С. 75-94.
26. Феофанов К.А. Цивилизационные истоки современного терроризма // Социально-гуманитарное знание. – 2004. – №5. – С. 39-54.
27. Щербак В. Біологічна зброя у руках терористів // ПіЧ. – 2003. – №3. – С. 64-73.
28. Шпиталенко Г.А. Тероризм, як феномен глобалізації світу: історично-філософський аспект // Гуманітарний вісник Запорізької державної академії. – 2004. – №18. – С. 116-123.
29. Яворська Т.В. Концептуальні засади боротьби з міжнародним тероризмом: специфіка європейського бачення // Стратегічна панорама. – 2004. – №3. – С. 25-30.
30. Яцько А. Тероризм, як форма політичної боротьби // ПіЧ. – 2004. – №1. – С. 68-77.

Пенькова Н.Ю., Бойко М.А.

РЕЗУЛЬТАТЫ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ НА ТЕМУ: "РОЛЬ И РЕЙТИНГ FM-РАДИОСТАНЦИЙ В МЕДИАПРОСТРАНСТВЕ Г. ЗАПОРОЖЬЕ"

Влияние средств массовой информации на современного человека трудно переоценить, так как именно они являются основным источником информации для преимущественного большинства населения, а соответственно именно им и принадлежит ряд функций, связанных с формированием общественного мнения, познавательными и воспитательными процессами, формированием ценностных ориентаций и вкусов, ранжированием интересов и т. д. Каждая из вышеперечисленных функций в той или иной степени реализовывается радиостанциями, основная направленность деятельности которых всё же связана с музыкально-развлекательной сферой, которая способствует эмоциональной разрядке человека, удовлетворению части эстетических потребностей (связанных с музыкальным искусством), реализации азартности… В то же время эфир большинства FM-радиостанций является свободным от информации идеологической направленности (за исключением политической рекламы), а соответственно является сферой удовлетворения эмоционально-